

19. Словник іншомовних слів: 23000 слів та термінологічних словосполучень / Уклад. Л.О. Пустовіт та ін. – К. : Довіра, 2000. – 1018с.
20. Смутьсон М. Л. Психологія розвитку інтелекту в ранній юності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / М. Л. Смутьсон. – К., 2002. – 42 с., с. 303.
21. Тихомирова О. Виховання лідера / О. Тихомирова // Шкільний світ. – 2009. – № 8. – С. 19–23.
22. Юсупов И. М. Психология взаимопонимания / И. М. Юсупов. – Казань: Татарское кн. изд-во, 1991. – 192 с.
23. Ягоднікова В. В. Формування лідерських якостей старшокласників в особистісно орієнтованому процесі загальноосвітньої школи / В. В. Ягоднікова // Наука і освіта. – 2004. – № 7. – С. 328–330.
24. Ягоднікова В. Виховання лідерів / В. Ягоднікова // Виховна робота в школі. – 2009. – № 10. – С. 2–36.

Шевцова Наталія

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ОСОБЛИВОСТІ ВОЛОДІННЯ МАЙБУТНІМИ ВЧИТЕЛЯМИ НІМЕЦЬКОМОВНИМИ ФРАЗЕОЛОГІЗМАМИ З НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЮ СЕМАНТИКОЮ

Метою статті є вивчення особливостей володіння майбутніми вчителями німецькомовними фразеологізмами з національно-культурною семантикою. На основі даних анкетування уточнено характер володіння фразеологічним матеріалом, виявлено типові помилки семантизації та розуміння фразеологічних одиниць майбутніми вчителями.

Ключові слова: володіння фразеологічним матеріалом, фразеологізми з національно-культурною семантикою.

The aim of the article is to study the peculiarities of the command of idioms with national and cultural specificity of semantics. The data of the assessment done by a questionnaire are being used to characterize the knowledge of idioms of future German language teachers. Mistakes in semantization and understanding of phraseology are being identified.

Key words: knowledge of idioms, idioms with national and cultural specificity of semantics.

Постановка проблеми. Інтеграційні процеси, що супроводжують вхід Україні до європейської та світової спільноти, зумовлюють зростаючу потребу у висококваліфікованих фахівцях, які здатні виконувати роль культурного посередника між своєю культурою та культурою країни, мова якої вивчається. Актуальним стає питання вдосконалення методики формування у майбутніх учителів іншомовної соціокультурної компетентності (СКК) на матеріалі німецької фразеології. Проблема забезпечення оптимального у наявних умовах рівня оволодіння

матеріалом вирішується у методиці за допомогою розроблення методичної класифікації навчальних одиниць на основі диференційованого підходу до матеріалу, що реалізується через прийом групування або типологізації. Прийом типологізації передбачає визначення тих труднощів, які виникають у процесі засвоєння лексичних одиниць (ЛО), тоді як групування матеріалу полягає в об'єднанні ЛО на підставі будь-якої довільно обраної ознаки. Методисти відмічають, що об'єднаний, найчастіше тематично, матеріал перетворюється на засіб внутрішньомовної наочності [2, с. 288]. У нашому дослідженні доцільним вважаємо розподіл фразеологічного матеріалу за такими групами: 1) тематичні групи; 2) групи фразеологізмів для формування СКК на різних курсах; 3) групи фразеологізмів для формування певних знань, навичок, вмінь СКК; 4) функціональні групи.

Необхідність виділення функціональних груп ЛО впливає з наявності особливостей мовленнєвого спілкування. Функціональна неоднорідність одиниць фразеологічного рівня пояснюється певними особливостями мовленнєвого спілкування, в якому наявні взаємопов'язані, але різні за характером сторони мовленнєвої діяльності: розуміння чужого мовлення та вираження власних думок. Традиційним є погляд, що реалізація цих сторін здійснюється з використанням різного за обсягом та складом лексичного та фразеологічного матеріалу [2, с. 272-273]. Це означає, що передбачене структурою СКК формування навичок коректного вживання країнознавчомаркованих мовних одиниць у мовленні відбуватиметься на обмеженому матеріалі – групі активної лексики, яка є зразковою з точки зору нормативності мовлення, вживається без стилістичних обмежень та відповідає широкій тематиці в межах Програми. Решта матеріалу – пасивна група – засвоюватиметься рецептивно і буде опрацьовуватись у процесі формування навичок впізнання країнознавчомаркованих мовних одиниць, навичок лінгвокраїнознавчого коментування соціокультурного змісту мовних реалій ІМ та навичок перекладу країнознавчомаркованих мовних одиниць. Необхідною передумовою виділення функціональних груп вбачаємо вивчення особливостей володіння майбутніми вчителями німецькомовними фразеологізмами з національно-культурною семантикою.

Аналіз основних досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми. Окремим питанням фразеодидактики у викладанні німецької мови (НМ) присвятили дослідження роботи Е. Анісімова (Anisimova E.), Л. Бабілон (Babillon L.), Ю. Байєр (Beyer J.), Г. Бергерова (Bergerová H.), К. Конечни (Conecny C.), Б. Касіан (Kacjan B.), К. Данієлс (Daniels K.), К. Ерхардт (Ehrhardt C.), Ш. Еттінгер (Ettinger S.),

З. Грангер (Granger S.), Ф. Моінієр (Meunier F.), Р. Гесскі (Hessky R.), В. Єсеншек (Jesenšek V.), Л. Кьостлер (Köster L.), П. Кюн (Kühn P.), М. Ласковскі (Laskowski M.), М. Лоренц-Буржот (Lorenz-Bourjot M.), Г.-Г. Люгер (Lüger H. H.), Н. Рентель (Rentel N.), П. Зафіна (Safina P.), П. Штольце (Stolze P.) та ін.. Особливо цікавим видається дослідження стратегій розуміння німецькомовних ідіоматичних фразеологізмів ісландцями, що володіють німецькою мовою як іноземною Е. Гальштайндоттір (Halsteindóttir E.) [1]. Так, Е. Гальштайндоттір виділяє такі стратегії мотивації фразеологічних одиниць (ФО) поза контекстом: фразеологічна аналогія (мотивація фразеологічного значення через структурну аналогію по відношенню до іншого фразеологізму; основа мотивації фразеологізму – еквівалентний фразеологізм у рідній мові; мотивація через фразеологічну аналогію багатьох компонентів; мотивація через фразеологічну аналогію одного компонента; мотивація через фразеологічні концептуально-семантичні співвідношення); семантична мотивація (буквальне значення компонента слугує мотиваційною основою; вільне значення фразеологізму слугує мотиваційною основою; мотивація через аналіз буквального значення окремих компонентів та встановлення семантичних співвідношень; мотивація через актуалізацію символічного значення окремих компонентів); мотивація через фонетичну та графемну аналогію; мотивація через візуалізацію; мотивація через логічні умовиводи (мотивація через знання логічних взаємозв'язків; концептуальна мотивація; метафорична мотивація; метонімічна мотивація); мотивація через етимологізацію [1, с. 210-270]. Очікуємо, що визначені Е. Гальштайндоттір стратегії можуть впливати як негативно, так і позитивно на семантизацію та розуміння майбутніми вчителями німецькомовних фразеологізмів з національно-культурною семантикою.

Цікавим видається також дослідження О. С. Шуміліної, яка в експериментальному дослідженні процесу сприйняття і переробки англійських дієслівних ФО із соматичними компонентами *eye, head, heart* носіями російської мови довела гіпотезу, згідно з якою у процесі ідентифікації іншомовного фразеологізму як нарізнооформленої одиниці непрямої номінації в умовах навчальної двомовності індивід свідомо чи мимоволі спирається на значення складових ФО компонентів, ідентифікованих їм в якості слів вільного вживання, з одночасною актуалізацією стійких вербально-асоціативних зв'язків рідної мови [4]. О. С. Шуміліна зазначає, що у процесі опрацювання випробуваними іншомовних дієслівних ФО в умовах навчальної двомовності використовуються стратегії десимволізації, компонентного членування, компонентної заміни, міжмовної координації та ін.

Вважаємо необхідним узагальнити позитивний досвід вивчення особливостей володіння фразеологічним матеріалом тими, хто навчається, та дослідити володіння майбутніми вчителями німецькомовними ФО з національно-культурною семантикою.

Постановка мети, завдання. Метою дослідження є вивчення особливостей володіння майбутніми вчителями німецькомовними ФО з національно-культурною семантикою. Для досягнення мети необхідним є розв'язання наступних завдань: окреслити хід дослідження та навести узагальнені отримані дані, щодо володіння майбутніми вчителями німецькомовними ФО з національно-культурною семантикою.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для утворення методичних груп, орієнтованих на функціональну неоднорідність одиниць фразеологічного рівня, яка витікає із наявності особливостей мовленнєвого спілкування, було задіяно таку процедуру: виявлення активного та рецептивного фразеологічного матеріалу у реальному словнику студентів; виявлення потенційного фразеологічного матеріалу в потенційному словнику студентів; виявлення невідомого фразеологічного матеріалу, що підлягає засвоєнню, шляхом анкетування студентів.

Отже, з метою виявлення особливостей володіння фразеологізмами з національно-культурною семантикою було проведено анкетування студентів СДПУ ім.. А. С. Макаренка першого – четвертого років навчання, що навчаються за спеціальністю 6.02030302 Мова і література* (німецька). Враховуючи негативний досвід проведення першого емпіричного дослідження Е. Гальштайндоттір, а саме: низький процент (18%) повернення анкет-тестів (Fragenbogentest) респондентами за умови їх поштової розсилки [1, с. 74], було вирішено проводити дослідження аудиторно. Таким чином, за кількістю респондентів анкетування було груповим аудиторним; за повнотою охоплення – суцільним; за способом спілкування дослідника з респондентами – очним; за способом передачі анкет респондентам – роздаточним; за відкритістю респондентів – анонімним.

Представимо зразок фрагмента анкети.

Анкета

Вивчення особливостей володіння німецькими фразеологізмами з національно-культурною семантикою студентів 1-го року навчання, майбутніх вчителів німецької мови та літератури

Шановний респонденте!

Просимо Вас виступити у нашому дослідженні у ролі інформанта та поінформувати нас про Ваш рівень володіння німецькими фразеологізмами

з національно-культурною семантикою, на підставі чого ми зможемо виділити у фразеологічному мінімумі для формування соціокультурної компетентності різні функціональні групи фразеологізмів. Ми просимо Вас виконати таке: 1) відповісти на запитання; 2) позначити «галочкою» слова у складі фразеологізмів, які Вам невідомі; 3) пояснити значення деяких фразеологізмів.

Для відповіді на перше запитання виберіть варіант відповіді, що, на Ваш погляд, ілюструє Ваш рівень володіння фразеологізмом, і обведіть його номер.

Якщо Ви помилково обвели «не той» номер варіанту відповіді, просто закресліть його і дайте іншу відповідь.

1) Як би Ви визначили Ваш рівень володіння такими фразеологізмами?

1. Мені відомо значення цього фразеологізму, я **розумію** тексти, що містять цей фразеологізм та **користуюся** ним для висловлювання моїх думок у відповідних ситуаціях.

2. Мені відомо значення цього фразеологізму, та я **не користуюся** ним для висловлювання моїх думок.

3. Мені невідомо значення цього фразеологізму, проте, думаю, я знаю, що він означає.

4. Мені невідомо значення цього фразеологізму, і я **не маю уяви**, що він міг би означати.

2) Перегляньте список фразеологізмів ще раз. Позначте «галочкою» слова, які Вам невідомі. Ось так: Er hat Weizen feil v.

3) Поясніть у будь який спосіб (приблизний переклад, передача значення своїми словами, тлумачення або інші способи) значення кожного третього фразеологізму, до якого Ви обрали третій варіант відповіді, відповідаючи на перше запитання.

№	Варіант відповіді				Фразеологізм
	11	22	33	44	
1.	11	22	33	44	Die grüne Hochzeit
2.	11	22	33	44	Von Herzen mit Schmerzen über alle Massen

Анкети містили відібрані нами ФО [3] у відповідності до тематики (згідно з Програмою) першого, другого, третього та четвертого років навчання. Студентам першого курсу було запропоновано надати відомості про свій рівень володіння 443 ФО, другого – 427 ФО, третього – 356 ФО, четвертого – 375 ФО з національно-культурною семантикою.

Отримані нами дані із 26 заповнених анкет узагальнювалися у таблиці. Студенти надали 10063 відповіді, які підлягали якісному та кількісному аналізу. Зупинимося на кількісних характеристиках. Так, 50% респондентів не використовують жодної ФО з національно-культурною семантикою, решта 50% активно використовують в середньому 2,9 ФО, що становить лише 0,76% відібраних, згрупованих відповідно до тематики та розподілених за роками навчання ФО з національно-культурною семантикою. 23% опитуваних повідомили, що жодною ФО не володіють рецептивно. 77% опитаних в середньому володіють 12,6 ФО, значення яких їм відомо, проте вони не користуюся ними для висловлювання власних думок. Дуже широким виявився діапазон ФО, про значення яких студенти спробували здогадатися – від 4 до 117 ФО на респондента. Варіант «Думаю, я знаю, що фразеологізм означає» обрали 100% опитуваних у середньому для 39,8 ФО. Кількість таких ФО становила 10,2% від пред'явлених у середньому. Проте, як буде показано нами нижче, стратегії мотивації фразеологізмів для розкриття значення ФО з національно-культурною семантикою поза контекстом використовуються студентами у багатьох випадках невдало. ФО з національно-культурною семантикою, про значення яких студенти не можуть здогадатися і не мають жодної уяви, становили 85,6% пред'явлених ФО.

Наведемо приклади відповідей респондентів на третє питання із збереженням мови, орфографії та пунктуації оригіналу: *alte Schwede* – старшіє сестры; *die Katze im Sack kaufen* – купить ко́та в мешке; *der blaue Montag* – поганий ранок; *плохой понедельник*; *блакитний понеділок*, *важкий*; *Abwarten und Tee trinken!* – Мати терпіння; *ождать и пить чай*; *mit dem linken Fuß aufgestanden sein* – прокинутися не з мєї ноги; *jmdm. einen Vogel zeigen* – показывать птичку; *здивувати*; *der letzte Dreier* – каждый третий; *ein paar Kreuzer* – пара крейсерів; *пара хрестів*; *Mein Name ist Hase* – Мое ім'я – заєць; *weiße Maus* – виділятися поміж усіх.

Якісний аналіз отриманих даних показав, що студенти застосовували виокремлені Е. Гальштайндоттір стратегії мотивації фразеологізмів для розкриття значення фразеологізмів з національно-культурною семантикою поза контекстом: фразеологічну аналогію (напр., *die Katze im Sack kaufen*; *mit dem linken Fuß aufgestanden sein* – основа мотивації фразеологізму – еквівалентний фразеологізм у рідній мові); семантичну мотивацію (напр., *jmdm. einen Vogel zeigen*; *Abwarten und Tee trinken!* – буквальне значення компонента слугує мотиваційною основою); мотивація через фонетичну та графемну аналогію (напр., *ein paar Kreuzer*); мотивація через візуалізацію (напр., *weiße Maus*); мотивація через логічні

умовиводи (напр., *weiße Maus* – мотивація через знання логічних взаємозв'язків; метафорична мотивація). Мотивація через етимологізацію студентами не використовувалася, що ми пов'язуємо з тим, що історичне походження ФО студентам невідоме.

Наведені приклади відповідей респондентів свідчать про наявність помилок семантизації на основі мовної здогадки та розуміння ФО з національно-культурною семантикою поза контекстом. Так, наприклад, джерелом помилок є неправильний переклад рідною мовою подібних за звучанням слів (*Schwede* – *Schwester*; *Montag* – *Morgen*; *Kreuzer* – *Kreuze*; *Drei* – *Dreier*); вибір подібного за значенням та звучанням українського відповідника при перекладі окремих компонентів ФО (*старий* – *старший*); вибір частотного у рідній мові фразеологічного відповідника (*der letzte Dreier* – *кожен третій*); хибне використання власних фонових знань (*blau* – *сумний, поганий*; *білий* – *виділятися з поміж усіх* (пор. *біла ворона*)), дослівний переклад (*jmdm. einen Vogel zeigen* – *показувати птичку*); невірний вибір значення багатозначного слова (*Kreuzer* – *крейсер*; *монета*) та ін.. Виявлені помилки сприяють вирішенню питання про відносну складність та трудність матеріалу, що підлягає засвоєнню.

Висновки з даного дослідження. Отже, лише половина опитаних (50%) використовує активно ФО з національно-культурною семантикою, при чому кількість таких фразеологізмів становить в середньому 3 одиниці. Майже три чверті опитуваних (77%) зазначили, що володіють ФО з національно-культурною семантикою рецептивно. Кількість ФО, про які респонденти думали, що знають, що вони означають, становила 10,2% від пред'явлених, проте якісний аналіз отриманих даних показав, що студенти розкривають значення ФО з національно-культурною семантикою поза контекстом із значною кількістю помилок.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Подальшим завданням вважаємо дослідження можливостей подолання труднощів навчання фразеологічного матеріалу, що підлягає засвоєнню майбутніми вчителями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Hallsteinsdóttir, E. (2001). *Das Verstehen idiomatischer Phraseologismen in der Fremdsprache Deutsch*. Hamburg: Kovač.
2. Миролубов, А. А., Рахманова, И. В., Цетлин, В. С. (1967). *Общая методика обучения иностранным языкам в средней школе*. М.: Просвещение.
3. Шевцова, Н. О. (2009). Відбір фразеологічного матеріалу для формування німецькомовної соціокультурної компетенції у майбутніх учителів. *Вісник Київського національного лінгвістичного університету*, 15, 47-56.

4. Шумилина, О. С. (1997). Стратегии идентификации иноязычных фразеологических единиц: На материале англ. глагол. фразеологизмов с сомат. компонентами (дис. ... канд. филол. наук: 10.02.19). Тверь.

Авраменко Наталія,

Хмельницький національний університет

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ- МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ-ІНОЗЕМЦІВ ДО ОВОЛОДІННЯ ПРОФЕСІЙНОЮ ТЕРМІНОЛОГІЄЮ У МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Нині одним із можливих шляхів покращення якості освіти в медичних закладах вищої освіти є підготовка висококваліфікованих фахівців як для України, так і для інших держав. Вивчення та оптимізація підготовки іноземних громадян, які здобувають освіту в нашій країні, зокрема в медичних університетах, становлять не тільки наукове, а й вагоме економічне зацікавлення.

Україна разом з іншими країнами бере участь у програмі міжнародної інтеграції до європейського простору. Підготовка висококваліфікованих іноземних громадян стає однією з пріоритетних ланок у діяльності кожної держави та складником авторитету на міжнародній арені. На такому тлі неабиякої значущості набуває опанування професійної термінології, оскільки вона слугує джерелом одержання, збереження й передання наукової інформації, а також засобом оволодіння спеціальністю. Сучасна медична термінологія – це результат багатовікового розвитку світової медичної науки, значення якої для розв'язання нагальних проблем, пов'язаних зі здоров'ям людини, із часом лише зростає.

Актуальність порушеної проблеми інтенсифікована з огляду на політичні й соціальні зміни, що вможливають вільну самореалізацію майбутніх лікарів-іноземців у різних країнах світу, доводять об'єктивну необхідність формування світоглядного розуміння й цілісного сприйняття науково-культурного розвитку людства. Засобом формування такого світосприйняття є підготовка майбутніх лікарів-іноземців до оволодіння професійною термінологією. Для української вищої освіти розширення експорту освітніх послуг вигідне, по-перше, з економічного погляду, оскільки підготовка фахівців для зарубіжних країн стає однією з найбільш рентабельних статей доходу, особливо в умовах слабого фінансування сфери освіти; по-друге, у руслі підвищення якості освіти, тому що прагнення залучити іноземних студентів спонукає українські ЗВО до формування системи підготовки фахівців з урахуванням вимог світового